

# Kollektive arbejdsconflikter i EU

## Indledning

Arbejdsconflikter, der munder ud i faglige aktioner, opstår, når dialogen mellem arbejdsmarkedets parter er slået fejl eller har været ikkeeksisterende, eller når forsøg på at bilægge tvister er brudt sammen. De kan være stærkt forstyrrende for virksomheder, arbejdstagere og samfundet, samtidig med at de sætter spot på områder, hvor der potentielt er behov for politiktiltag. For bedre at forstå disse situationer udviklede Eurofound i 2017 en pilotdatabase kaldet "Industrial Action Monitor" (IAM). Det primære fokus for dataindsamlingen var at identificere forskellige typer af stridigheder, årsagerne til dem, de vigtigste involverede spørgsmål, de lande og sektorer, hvor der er størst sandsynlighed for, at de opstår, og udfaldet, når disse aktioner er afsluttet.

Rapporten analyserer kollektive arbejdsconflikter i Europa på grundlag af et gennemførlighedsstudie og pilotdatabase. Eurofound og netværket af Eurofound's korrespondenter indsamlede i perioden 2018-2019 data i IAM, som dækker alle EU-medlemsstater samt Norge og Det Forenede Kongerige.\*

Efter opdateringen af dataene, der skulle tage højde for efterfølgende resultater, blev 463 sager grupperet ved hjælp af klyngeanalyser for at udvikle en typologi for arbejdsconflikter, som derefter blev sammenlignet med eksisterende typologier for arbejdsmarkedsrelationer. Analysen blev foretaget ved hjælp af indikatorer fra en gennemgang af faglitteraturen.

## Politiksammenhæng

Arbejdsconflikter har betydning for EU's politik i flere henseender. I forbindelse med retten til at organisere sig kollektivt og forhandle er strejkeretten en central rettighed for europæiske arbejdstagere. Den forvaltes imidlertid generelt på nationalt plan snarere end på europæisk plan. Strejkeretten griber ind i andre rettigheder på komplekse måder. Eksempelvis har de nationale regeringers nylige forsøg (herunder i Belgien, Tyskland, Grækenland og Det

Forenede Kongerige) på at ændre lovgivningen om strejkeretten i det mindste delvist været knyttet til fastlæggelsen af repræsentationsret og/eller repræsentationsevne.

I hvert land er faglige aktioner indlejret i særlige institutionelle sammenhænge, der er formet af nationale politiske og juridiske strukturer og traditionel praksis for arbejdsmarkedsrelationer. Dette kombineret med manglen på klare definitioner gør det vanskeligt at foretage en sammenlignende analyse. Ikke desto mindre har organisationer som Det Europæiske Fagforeningsinstitut (ETUI) og Eurofound haft held med at forsøge at analysere langsigtede tendenser, herunder fælles træk og forskelle mellem medlemsstaterne. Nylige studier peger på et generelt fald i antallet af faglige aktioner i medlemsstaterne, dog afbrudt af stigninger i visse år.

Under covid-19-pandemien har der været et klart fald i antallet af faglige aktioner, og de vigtigste arbejdsconflikter i forbindelse med covid-19 optræder ikke overraskende i sektoren for sundhed og sociale ydelser, uddannelsessektoren og transport- og logistiksektoren. Det skal dog bemærkes, at fraværet af åbenlyse konflikter såsom strejker eller lockouts ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at der ikke eksisterer en konflikt.

## Væsentlige konklusioner

- De sammenhænge, hvor der opstod tvister, var forskelligartede, og ikke alle hang sammen med problemer på arbejdspladsen. Over en tredjedel af tvisterne udsprang af kollektive forhandlinger. Stridigheder om virksomhedspolitikker udgjorde endnu en fjerdedel, og stridigheder om offentlige politikker tegnede sig for yderligere 18 %.
- Specifikt tegnede lønforhold sig for over 40 % af tvisterne, beskæftigelsesforhold tegnede sig for 20 %, andre aspekter af arbejdsvilkår udgjorde 16 %, og protester tegnede sig for 13 %. Over 80 % af tvisterne vedrørte interesser spørgsmål i modsætning til rettighedsspørgsmål.

\* I pilotfasen, hvor gennemførligheden af en europæisk overvågning af faglige aktioner blev undersøgt, havde Eurofound samlet et datasæt på over 600 arbejdsconflikter, der hovedsagelig fandt sted i 2018 og første kvartal af 2019. Det blev inden for rammerne af den interne trepartsbeslutningsproces besluttet ikke at gøre overvågningen permanent og at afslutte projektet med udarbejdelsen af denne analyserapport om kollektive arbejdsconflikter.

- Studiet afdækker den relative mangel på pålidelige sammenlignelige data om årsagerne til og problemerne med kollektive arbejdsconflikter i hele Europa, og om og hvordan de blev løst, hvilket hæmmer bestræbelserne på at analysere mønstre og sammenligne dem nationalt eller efter sektor. Denne mangel på empiriske data har gjort det vanskeligt at teste gyldigheden af de forskellige typologier, der er foreslået i faglitteraturen, og at udvikle politikker til løsning af de underliggende problemer.
- De undersøgte tvister kan opdeles i fem hovedklynger:
  - klynge A — nationale tvister om interesser og rettigheder, herunder forskellige beskæftigelsesformer og hyppigere eksterne interventioner
  - klynge B — udvidede tvister om interesser vedrørende kollektive (løn-)aftaler med en blanding af udførte og ikke-udførte aktioner og hyppigere eksterne interventioner
  - klynge C — lokale tvister om interesseconflikter, beskæftigelsesproblemer, arbejdstid og omstrukturering, med deraf følgende kortvarige arbejdsstandsninger
  - klynge D — lokale tvister om arbejdstagerrettigheder og klager over virksomhedspolitikker
  - klynge E — tvister om offentlige politikker
- En mere indgående undersøgelse af deres forekomst efter land afdækkede, at fordelingen af disse typer ikke fulgte nogen af de mønstre, man kunne forvente baseret på fem af de eksisterende typologier i faglitteraturen: typologier baseret på nationale forskelle i variationer af kapitalisme, organiseringsgrad, strejkeaktiviteternes intensitet, typer af industrielt demokrati og kollektive overenskomstforhandlinger.
- De nærmeste sammenhænge, der kunne findes, var mellem klynge B (tvister om kollektive overenskomster med en blanding af udførte og ikke-udførte aktioner) og både de lande, der klassificeres som lande med virksomhedsoverenskomster, og dem med "overenskomster primært på sektor- eller højere niveau". Det helt dominerende budskab er imidlertid, at der ikke kan findes at eksistere nogen klar sammenhæng mellem typologien for arbejdsconflikter på grundlag af disse data, og andre typologier for industrielt demokrati.
- En sektoranalyse viste, at minedrift, fremstillings- og forsyningsvirksomhed især syntes at være forbundet med klynge C og i mindre omfang klynge A. Næsten halvdelen af tvisterne i engros- og detailsektoren var forbundet med klynge A, og det samme gjorde sig gældende for finans- og forsikringssektoren og i endnu højere grad for informations- og kommunikationssektoren. Den offentlige forvaltningssektor og uddannelsessektoren var ikke overraskende især forbundet med klynge E, mens transport og sundhed var relativt jævnt fordelt over alle klynger. Klynge C og D blev fordelt forholdsmæssigt over alle sektorer.
- Med hensyn til udfaldet var sandsynligheden for, at tvisterne ville føre til en forhandlingsløsning, størst i klynge A og B, mens sandsynligheden herfor ikke overraskende var mindst i klynge E.
- Disse resultater, navnlig den manglende sammenhæng med eksisterende typologier, viser, at den type data, som IAM indsamler, tilføjer vigtige nye empiriske beviser til den samlede viden om arbejdsmarkedsrelationer i Europa, som ikke findes i det eksisterende vidensgrundlag, og som fortjener at blive udviklet og undersøgt nærmere.

## Politik anbefalinger

- Analysen viser, i hvilket omfang den eksisterende faglitteratur om faglige aktioner i Europa er baseret på ufuldstændige data, og peger på behovet for systematisk indsamling af empiriske beviser fremadrettet som grundlag for en sammenlignende analyse.
- Denne detaljerede indsamling bør baseres på klare definitioner, der er aftalt på internationalt plan, således at der sikres sammenlignelighed på nationalt plan. Der bør regelmæssigt indsamles data for at tillade tidsserieanalyse.
- Dataindsamlingen bør også være tilstrækkelig detaljeret til at gøre det muligt at foretage sammenligninger på tværs af en række dimensioner — aftalt gennem drøftelser med relevante interessenter — f.eks. sektor, erhverv/beskæftigelsestype, udløsende problem, kontekst for kollektive overenskomstforhandlinger og de involverede arbejdstageres køn.
- Denne information bør ideelt kunne sammenholdes med andre data, så der kan foretages en beregning af de økonomiske omkostninger ved tvister for både arbejdsgivere og arbejdstagere.

### Yderligere information

Rapporten *Collective labour disputes in the EU* findes på <http://eurofound.link/ef21026>

Forskningsleder: Christine Aumayr-Pintar

[information@eurofound.europa.eu](mailto:information@eurofound.europa.eu)